

ÚJ KÖNYVEK

Findrik Mária – Szilárd Imre: Nemzetközi versenyképesség – Képességek versenye

Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 2000. 181 oldal.

Lehet-e mérni a versenyképességet, teszik fel bevezetőjükben a kérdést a könyv szerzői. Saját bevallásuk szerint tanulmányuk megírása után sem tudják a választ. Vagyis azt, hogy az előbbi mondat végére milyen írásjelet kellett volna tenniük. *Porter-től Török Ádámgig*, hogy hazait is említsek, több szerző is foglalkozott – akárcsak a legutolsó évtizedben – a versenyképesség tényezőivel. A sor folytatható az OECD, az Európai Unió, az UNIDO, az ENSZ ilyen típusú vizsgálataival és kiadványaival. Magyarországon legutóbb 1995–1996-ban, illetve 1999–2000-ben a Versenyben a világgal kutatás keretében a Budapesti Közgazdaság-tudományi Egyetem Vállalatgazdaságtan Tanszéke vállalkozott, empirikus felmérésekre építve a versenyképesség vállalati és nemzetgazdasági szintű bemutatására.

Mégsem találok indokolatlannak a szerzőpár kétkedését, különösen, ha elfogadjuk az általuk széles értelemben vett versenyképesség meghatározást, mely szerint az „a jelenlegi és a régi vagy közelmúltbeli, mára tárgyiasult és döntő részben gazdasági és piaci tényezőkhoz kapcsolódó képességek összessége”, beleértve a társadalom politikai, intézményi struktúráját, a történelmi, kulturális örökséget. Felfogásuk szerint – vallják a szerzők – a nemzetgazdasági versenyképesség az előbbieket talaján kialakult képességek versenye. Lássuk be ezen tényezők nemzetgazdasági szintű kvantitatív és kvalitatív elemzése, számszerűsítése nem egyszerű feladat. A szerzők maguk is a nemzetközileg elfogadott mutatókra építenek, mint a versenyképességi index, a gazdaságnövekedési index vagy a piacrészesedési index.

Igazából a gond nem is az indexek tartalmát jelentő tényezők meghatározása. A versenyképességi indexnek része például az állam gazdasági szerepvállalása, annak mértéke. Az ezen tényezők hatását taglaló fejezettrészben viszont kiderül, hogy nem mutatható ki egyértelmű összefüggés az állami szerepvállalás mértéke és jellege, valamint a versenyképesség között. Az Egyesült Államok vagy Nagy-Britannia a monetarizmus mintaországaként az állam szerepvállalását jelentősen mérsékeltek, ezzel javították versenyképességüket. De a világ más részein – például Délkelet-Ázsiában – éppen az állam növekvő gazdasági szerepe volt a siker forrása. Tehát a hatások nem egyformák, kortól, kultúrától, társadalmi környezettől is függenek.

A nemzetközi versenyképességgel kapcsolatos elméleti fejtegetéseket követő fejezetekben hosszabb idősrés és a The World Competitiveness Yearbook megfelelő évfolyamainak statisztikai alapján közlik a szerzők a versenyképességi index sorrendet országok szerint. Ebből arra a következtetésre jutnak, hogy a 90-es években a vezető pozíciókat már nem a hagyományos nagy belső piaccal, jelentős saját forrásokkal, természeti kincsekkel rendelkező országok – ami a 60-as, 70-es évekre volt jellemző –, nem is a 80-as években előretörő délkelet-ázsiai országok, hanem a kis belső piacot, kevés nyersanyagot felmutató, de magasán kvalifikált munkaerővel, K+F ráfordítással működő, egyszóval tudásigényes gazdaságok érték el. Ebben a korszakban a versenyképesség elsődleges tényezője egyre inkább a technológiai változásban, a menedzsmentben megjelenő tudás lett.

A könyv legérdekesebb része Magyarország versenyképességi helyzete alakulásának bemutatása a versenyképességi index nyolc összetevője szerint – egy 47 országot tartalmazó mintán. Magyarország a vizsgált hét évben – 1993–1999 között –, főleg az utolsó időszakban elért teljesítményjavulás révén több hellyel lépett előbbre, 1999-ben a 26. helyet foglalta el. A nyolc tényezőcsoportot elemezve a szerzők arra a következtetésre jutnak, hogy a teljesítmények kiegyensúlyozottak, Magyarország mindenhol a 26. hely közelében helyezkedik el. Két figyelemre méltó kivétel a *hazai gazdaság teljesítménye* és a *gazdaság nemzetköziesedése*, amelyek szerint jó tíz hellyel előbb tanyázik az ország. Ennek alapján vonják le a szerzők a következtetést, miszerint a versenyképesség javulásának ez volt a két fő tényezője. Ugyanakkor a versenyképesség szempontjából fontos területeken, mint például az oktatás, valamint a kutatás-fejlesztési ráfordítások a GDP egy százaléka alatti értékekkel különösképpen nem büszkélkedhet Magyarország.

Vitára ingerel a szerzőknek a gazdaságpolitika és a versenyképesség összefüggése kapcsán elfoglalt álláspontja. Mint fogalmaznak, régiókban a jövedelmek állami költségvetésen keresztül újraelosztása, a centralizációs hányad még mindig magas, de a jelenlegi gyors leépítés ütemét mérsékelni kellene. Nehéz – érvelnek – az alacsony vagy magas értékek mellett voksolni, hiszen az összesített lista élén álló országokban magas és alacsony centralizációt felmutató országok egyaránt akadnak. Kár, hogy a szerzők nem részletezik, a költségvetésből finanszírozott kiadások szerkezete milyen, hiszen csak ez igazolhatja e pénzek felhasználásának társadalmi hasznosságát vagy éppen haszontalanságát. Az mindenestre elgondolkodtató, hogy az egymást követő kormányok térségünkben milyen sűrűn váltogatják a prioritásokat. Mindez megítélésem szerint inkább szól a centralizációs hányad további csökkentése mellett.

Figyelemre méltó a szerzőpárosnak a gazdasági szektorok átstrukturálódása és a termelékenység alakulás közötti kapcsolat jellegét illető megállapítása. Az egyes szektorok termelékenységének változását tekintve ezek szerint lemaradásunk az agrárszektorban a legkisebb, agrárgazdasági adottságaink kínálják a legnagyobb komparatív előnyt. Amiből persze a szerzők sem vonják le azt a következtetést, hogy a nemzetgazdasági szintű hatékonyság javításához növelni kellene az agráriumban dolgozók számát. Már csak azért sem, mert a versenyképességi sorban előttünk lévő országokban a népesség jóval kisebb hányada tevékenykedik a mezőgazdaságban. Közöttük kiváló mezőgazdasági adottsággal rendelkező országok találhatóak, mint például Spanyolország vagy Portugália.

A tanulmánykötet külön fejezetben foglalkozik a privatizáció kérdéseivel. Ez önmagában nem kifogásolható, hiszen a magánosítás a magyar gazdaság versenyképességének alakulása szempontjából meghatározó szerepet játszott. Mégis arányaiban kicsit túlzottnak találok e fejezet terjedelmét, az állami tulajdonban maradt cégek név szerinti felsorolását. Egyébként a kör állandóan változik, attól függően, hogy a mindenkori kor-

mányzat mit kíván részben, esetleg egészben saját kézben tartani. A jelenlegi, mint ismeretes, hajlamos az állami tulajdonrész esetleges növelésére is.

Ez a fejezet két fontos üzenetet tartalmaz, bár szakmai szempontból egyik sem vadonatúj. Az egyik a kis- és közepes méretű beszállítói szerepkörű vállalatok hiányának a versenyképesség szempontjából való felvetése. A másik a működőtőke-áramlás, a külföldi tőke meghatározó szerepének bemutatása, specifikusan a versenyképességre gyakorolt hatása szempontjából. Utóbbi szempontból a szerzők kiemelik, hogy a külföldi cégek jellemzően tőkeintenzív tevékenységeket telepítettek Magyarországra, ami a technikai fejlődés, a modernizálás szempontjából előny, viszont a munkahelyteremtést tekintve hátrány. Miközben a külföldi cégek az össztőke mintegy 50 százaléka felett rendelkeznek, a munkavállalóknak mindössze 27 százalékát foglalkoztatják. Árnyoldala e képnek az is, hogy bár az összes kivitel 75 százalékát szolgáltatják a külföldi tulajdonban lévő vállalatok, az összes behozatalból való részesedésük is magas, 74 százalék. Tehát valójában még nem nettó exportőrök.

A szerzők végül is rengeteg statisztikai adat feldolgozásával, összességében jó pillanatképet adnak a magyar gazdaság versenyképességének alakulásáról .

Becsky Róbert